

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΟΣ

- Έγγραφο Αναφορά - Έκθεση του Καθηγητού Γυμνασίου Αδριανουπόλεως Χ. Σκαλισιάνου ενεργήσαντος επιθεώρηση στα Ελληνικά Σχολεία των οθωμανοκρατούμενων περιοχών Δεδεαγάτς και Γκιουμουλτζίνης εν έτει 1907.

Η ιστορική και παλαιά ελληνορθόδοξη κοινότητα της Μαρωνείας έχουσα εύρωστη οικονομία και άρτια οργανωμένο κοινοτικό σύστημα, μετά τις ιδιαίτερα ευνοϊκές για τους υπόδουλους Ρωμιούς της οθωμανικής αυτοκρατορίας μεταρρυθμίσεις των λεγομένων «*Τανζιμάτων*», με την έκδοση υπό της Υψηλής Πύλης των αυτοκρατορικών διαταγμάτων του «*Χάττι Σερίφ του Γκιουλχανέ*» (1839) και του «*Χάττι Χουμαγιούν*» (1856), καθώς και μετά την εν έτει 1862 εφαρμογή σε πλήρη ισχύ από την Υψηλή Πόλη και το Οικουμενικό Πατριαρχείο των λεγομένων «*Εθνικών ή Γενικών Κανονισμών*», έχει να επιδείξει μία ραγδαία εξέλιξη και πρόοδο, πολύπλευρη ποιοτική βελτίωση και αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος αυτής, η οποία καταγράφεται μετά το έτος 1900 και κυρίως με την έτει 1907 έναρξη της λειτουργίας της νεοδημιούχου Χατζεΐου εκταταξίου Αστικής Σχολής Αρρένων, ήτοι το λεγόμενο Σχολαρχείο.

Η πρώτη αξιόπιστη ιστορική μαρτυρία περί της εκπαιδευτικής καταστάσεως στην ελληνορθόδοξη κοινότητα Μαρωνείας κατά το β' ήμισυ του 19ου αιώνας διασώζεται στα γραφόμενα του Ηπειρωτικής Καταγωγής Ιατρού Μιχαήλ Μελιρρύτου, ο οποίος ως μόνιμος κάτοικος Μαρωνείας, όπου ασκούσε το επάγγελμα αυτού, εξέδωσε εν Κωνσταντινουπόλει, κατά το έτος 1871, το αξιόλογο ιστορικό πόνημά του, υπό τον τίτλο: «*Περιγραφή Ιστορική και Γεωγραφική Υπ' Εκκλησιαστικήν Έποψιν της Θεοσώστου Επαρχίας Μαρωνείας*», στο οποίο αναφερόμενος μεταξύ άλλων και στην οργάνωση του εκπαιδευτικού εν Μαρωνεία συστήματος και στην λειτουργία των ελληνορθόδοξων εκπαιδευτηρίων αυτής γράφει ότι: «*Ευμοιρεί έτι η κόμη της νυν Μαρωνείας, εκ μιάς ενοδημίου κομψής και εκτεταμένης Σχολής (1863 ανοικοδομηθείσης), ης το κάτω πάτωμα απαρτίζει την αλληλεδιδασκτικήν, το δε άνω την Ελληνικήν Σχολήν, διευθυνόμενας αμφοτέρας υπό φιλομούσου εφορίας της λεγομένης αδελφότητος, ήτις συνεμάχησε προ δύο ετών ήδη και αναπληροί όλας τας ελλείψεις αυτής, πληρώνουσα τους διδασκάλους, και εκ Κωνσταντινουπόλεως προμηθεύουσα διάφορα διδασκτικά βιβλία, εξ ων πολλά διανέμονται δωρεάν τοις απόροις των μαθητών· ο τοιούτος συνασπισμός, και η τοιαύτη της αδελφότητος ενέργεια, δύναται τω όντι να πληρώση διά την Μαρωνείαν την ωραιότεραν σελίδα των επαίνων συγκρινομένην προς τας γειτνιαζούσας άλλας κόμας και πόλεις*».

Μετά μίαν δωδεκαετία, ήτοι εν έτει 1883, ο Νικόλαος Γ. Χατζόπουλος συνέταξε και υπέβαλε λεπτομερή έγγραφο έκθεση με τεκμηριωμένα στατιστικά δεδομένα περί «*απάσης της εν Θράκη Επαρχίας Μαρωνείας*» προς την εν Κωνσταντινουπόλει φιλεκπαιδευτική και Φιλανθρωπική Αδελφότητα, όπου αναφέρει ότι «*η Κωμόπολις αύτη ήκμαζε προ ολίγων ετών διά του εμπορίου των καπνών, όπερ ενήργουν, οι δραστήριοι και οι ελληνίστατοι κάτοικοι αυτής· νυν δε ένεκα των προ εξαετίας, περίπου ληστοπραξιών του διαβοήτου Πέτκα και του Παππά, μόλις περιλαμβάνει 300-350 οικογενείας ενώ πρότερον είχε διπλάσιον, ως έγγιστα πληθυσμόν. Έχει Ελληνικήν Σχολήν, Δημοτικήν και Παρθεναγωγείον*».

Σύμφωνα λοιπόν με τις ως άνω ιστορικές πηγές, κατά το χρονικό διάστημα των ετών 1863 έως και 1905, οπότε άρχισε η σταδιακή ανοικοδόμηση της Χατζείου Αστικής Σχολής Αρρένων, στην Μαρώνεια οι Σχολές εστεγάζοντο σε διόροψη οικοδομή Ν.Δ. της Κεντρικής Πλατείας του χωρίου. Στο πρώτο πάτωμα της οικοδομής αυτής, η οποία ήταν γνωστή με την ονομασία Αρρεναγωγείο, εστεγάζετο το Δημοτικό και στο δεύτερο το λεγόμενο Ελληνικό Σχολείο. Επιπλέον δε στο Δημοτικό Σχολείο λειτουργούσαν και τμήματα της λεγομένης Αλληλοδιδασκτικής Σχολής. Φαίνεται ότι στη Μαρώνεια και μάλιστα σε άλλο, δεύτερο οικοδόμημα, εστεγάζοντο το Παρθεναγωγείο και το Νηπιαγωγείο της κοινότητας, γεγονός το οποίο αποδεικνύει την άρτια εκπαιδευτική οργάνωση αυτής. Άξιο ιδιαίτερας μνείας και χάριν της ιστορικής πληρότητας και τεκμηριώσεως των γραφομένων είναι το γεγονός ότι αμφότερα αυτά τα εκπαιδευτικά οικοδομήματα δεν σώζονται σήμερα, επειδή το μεν Παρθεναγωγείο κατεδαφίσθη κατά το έτος 1935, το δε Αρρεναγωγείο, το οποίο εστεγάζετο στο αρχοντικό του αοιδίμου Μαρωνίτη Θωμά Χατζηγιαννούδη και οι Μαρωνίτες το ονόμαζαν «*παλατάκι*», υπέστη αρχικώς εκτεταμένες καταστροφές υπό των Βουλγάρων, κατά την διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913, και τελικώς κατεδαφίσθη εν έτει 1950.

Χρονικό ορόσημο για την εκπαιδευτική κατάσταση στη Μαρώνεια ήταν το έτος 1905 όταν οι οικονομικά εύποροι τέσσερις Μαρωνίτες αδελφοί Π. Χατζέα, ήτοι οι Σταύρος, Ευστράτιος, Φώτιος και Ιωάννης, οι οποίοι ως μεγαλοεπιχειρηματίες εδραστηριοποιούντο στην Κωνσταντινούπολη, την Σμύρνη, την Αλεξάνδρεια και την Τρίπολη της Αφρικής, απεφάσισαν να ανεγείρουν με εξ ολοκλήρου «*ιδίαις δαπάναις*» το νέο οικοδόμημα της εκταταξίου Αστικής Σχολής Μαρωνείας. Έτσι γνωστοποίησαν την εν λόγω απόφασή τους προς τα μέλη της Δημογεροντίας Μαρωνείας δι' επιστολής την οποία απέστειλαν από την Κωνσταντινούπολη στις 11 Μαρτίου 1905 και σε αυτή ανέφεραν τα κάτωθι:

«Constantinople 11 Μαρτίου 1905.

Αξιότιμοι Κύριοι, έχοντες πλήρη και ακριβή γνώσιν των σχολικών αναγκών της ημετέρας προσφιλούς πατρίδος Κωμοπόλεως Μαρωνείας, περί ης ου πανόμεθα μεριμνώντες και εν τη ξένη διατρίβοντες, εκρίναμεν πρόσφορον, όπως εν τω μέτρω των δυνάμεων ημών αναλάβωμεν την πλήρωσιν μιάς των μάλλον επειγουσών κοινοτικών αναγκών, ως τοιαύτην δε θεωρούμεν την ανέγερσιν κοινοτικού αρρεναγωγείου, του ήδη υπάρχοντος τοιούτου μη εκπληρούντος τας εκπαιδευτικάς της πατρίδος ανάγκας. Διά την ανέγερσιν του ως άνω αρρεναγωγείου, όπερ επιθυμούμεν να φέρη την επωνυμίαν «Χατζείος Σχολή» αναλαμβάνομεν να δαπανήσωμεν υπό την άμεσον ημών επίβλεψιν το ποσόν 900 έως 1100 λιρών οθωμανικών εν αις περιληπτέον και το αντίτιμον του αγορασθησομένου γηπέδου. Εν η περιπτώσει, ως ελπίζομεν, η προσφορά ημών αύτη γένηται δεκτή παρ' υμών, της νομίμου κοινοτικής αρχής, παρακαλούμεν, όπως εγκαίρως το μεν υποδείχθη ημίν το κατάλληλον γήπεδον, ίνα προβώμεν εις την αγοράν αυτόν, το δε απευθυνθή αρμοδίως παρά της Κοινότητος εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον η κεκανονισμένη αίτησις περί εκδόσεως της απαιτουμένης προς ανέγερσιν της Σχολής κυβερνητικής αδειας, ούτως ώστε η έναρξις της ανεγέρσεως να γένηται κατά Μάρτιον του 1906. Ταυτόσημον τω παρόντι ημών γράμματι απηυθύνθη και τω Σεβασμιωτάτω Μαρωνείας. Επί τούτοις παρακαλούμεν υμάς, όπως αποδεχθήτε την έκφρασιν των ειλικρινεστέρων ημών αισθημάτων και της πλήρους εκτιμήσεως των υποφαινομένων συμπολιτών.

Αδελφοί Π. Χατζέα.

Τη Αξιοτίμω Δημογεροντία της Κωμοπόλεως Μαρωνείας».

Ο τότε Μητροπολίτης Μαρωνείας Νικόλαος (1902-1914) ως ελάχιστο αντίδωρο στη μεγάλη δωρεά και γενναιόδωρη χορηγία των μεγατίμων Μαρωνιτών ευεργετών αδελφών Π. Χατζέα και προκειμένου να τιμήσει εμπράκτως την φιλοπατρία και φιλεκπαιδευτική χειρονομία τους, κατόπιν και της δικής τους προσωπικής επιθυμίας, ειγησθήθηκε εγγράφως στην κοινοτική δημογεροντία της Μαρωνείας να ανακηρυχθούν ως «*Μεγάλοι Ευεργέτες*» της κοινότητός τους, ήτοι της ιδιαίτερας πατρίδος τους, και να δοθούν, τιμής ένεκεν, τα ονόματά τους στη νεοαναγερθείσα Αστική Σχολή Αρρένων Μαρωνείας.

Το κείμενο της σχετικής επιστολής του Μητροπολίτου Μαρωνείας Νικολάου προς τους Εφοροεπιτρόπους και τους Δημογέροντες της Κοινότητος Μαρωνείας έχει ως εξής:

«Ιερά Μητρόπολις Μαρωνείας.

Αξιότιμοι Εφοροεπίτροποι και Δημογέροντες της εν Μαρωνεία Ελλ. Ορθ. Κοινότητος, τέκνα εν Χω αγαπητα, χάρις εἴη ὑμῖν και ειρήνη παρά Θεού. Μετά χαράς ενδομούχου αγγέλοντες ὑμῖν, ὅτι οἱ φιλογενέστατοι και ευεργετικώτατοι συμπολίται ὑμῶν ἀδελφοί Χατζέα διά γράμματος αὐτῶν προς ἡμᾶς δηλοῦσιν ὅτι μεριμνῶντες περί της προσφιλοῦς πατρίδος των Μαρωνείας αναλαμβάνουσι την πλήρωσιν μίας των μάλλον επειγουσῶν αναγκῶν αὐτῆς, ἤτοι την ανέγερσιν αρρεναγωγείου «Χατζεῖος Σχολή» κληθησομένου, δι' ἣν εἶναι πρόθυμοι να δαπανήσωσι 900-1100 οθωμανικὰς λίρας, συμπεριλαμβανομένου και του αντιτίμου του οικοπέδου, προτρεπόμεθα ὑμᾶς πατρικῶς, ἵνα μη μόνον μετ' ευγνωμοσύνης ἀποδέξησθε την γενναίαν ταύτην των ευγενῶν ὑμῶν συμπολιτῶν ευεργεσίαν, ου μόνον εκφράσητε αὐτοῖς τας ενθέρμους ὑμῶν τε και συμπάσης της κοινότητος ευχαριστίας, ἀλλά και ανακηρύξητε αὐτούς δι' ἐπισήμου πρακτικού, ως εἰκός «Μεγάλους ευεργέτας της Κοινότητος Μαρωνείας», ου μόνον διότι αὐτή καθ' αὐτήν ἡ ευεργεσία των αὐτῆ εἶνε μεγάλη, δι' ἣν δίκαιον εἶνε ν' ἀπονεμηθῇ αὐτοῖς ὁ ρηθεῖς τιμητικὸς τίτλος ἀλλά και διότι, ως ἀντελήφθην εκ τε της ειρημένης ἐπιστολῆς των μεγαθύμων ἀδελφῶν Χατζέα και εκ των προφορικῶν λόγων του εξ αὐτῶν τιμιωτάτου κ. Ευστρατίου Χατζέα, ἡ προς την φίλην πατρίδα Μαρωνείαν ἀγάπη αὐτῶν εἶνε τόσον θερμὴ και μεγάλη, ὥστε «ουδέποτε παύσονται μεριμνῶντες περί των σχολικῶν αναγκῶν αὐτῆς».

Επί τούτοις προσεπιδηλοῦντες ὑμῖν, ὅτι οἱ ρηθέντες μεγάτιμοι Ἀδελφοί ἐπιθυμοῦσιν, ἵνα ἡ ἐναρξίς της ἀνεγέρσεως της Σχολῆς γένηται κατά Μάρτιον του 1906, προτρεπόμεθα ὑμᾶς, ἵνα φροντίσητε ἐγκαίρως να ἐξεύρητε και υποδείξητε αὐτοῖς το ὑπό πάσαν ἐποψιν, ως οἶον τε, κατάλληλον γήπεδον, ὅπως προβῶσιν εἰς ἀγοράν αὐτοῦ και ποιήσωμεν ἀκολουθῶς τα προσήκοντα διαβήματα προς ἐκδοσιν του υψηλοῦ φερμανίου. Ἡ δε του Θεοῦ Χάρις και το ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐν Γκιουμουλτζίνῃ τη 21 Μαρτίου 1905 ολοπρόθυμος και διάπυρος ὑμῶν εν Χω Ευχέτης.

+ ὁ Μαρωνείας Νικόλαος».

Οι δημογέροντες της κοινότητος Μαρωνείας ἀπεδέχθησαν την σχετικὴ πρόταση και ὑπόδειξη του Μητροπολίτου Νικολάου και στη συνέχεια, ἀφού ἀνεκήρυξαν ὁμοφώνως τους του γενναιόδωρους και φιλοπρόοδους ἀδελφούς Π. Χατζέα ως «*Μεγάλους Ευεργέτες*» της Μαρωνείας, ἀπεφάσισαν να ἀναγραφούν τα ονόματα των φιλοπάτριδων και φιλόμουσων συμπολιτῶν τους ὑπεράνω της κεντρικῆς εισόδου της Αστικῆς Σχολῆς, ὅπου μέχρι και σήμερα ὑπάρχει ἀναγεγραμμένο μόνον το ἐπίθετό τους

Το «Πρακτικόν» της συνεδριάσεως της κοινοτικῆς Δημογεροντίας Μαρωνείας, με το ὁποῖο οἱ ἀδελφοί Π. Χατζέ ἀνακηρύσσονται μεγάλοι ευεργέτες της κοινότητος, ἔχει ως εξής:

«Πρακτικόν. Αι ανωτέρω κατακεχωρισμένοι δύο επιστολαί των εριτίμων Αδελφών κ.κ. Χατζέα και του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου ημών αγίου Μαρωνείας Κυρίου Νικολάου ανεγνώσθησαν εν συνεδρία των δύο σωματείων της κοινότητος ημών, ήτοι της Εφορείας και της Δημογεροντίας σήμερον τη 24η Μαρτίου 1905 σωτηρίου έτους και απεφασίσθησαν κοινή τα εξής:

Α) ανακηρύσσονται οι μεγάθυμοι και φιλογενέστατοι αδελφοί Χατζέα «Μεγάλοι Ευεργέται» της Κοινότητος ημών Μαρωνείας ου μόνο διά τας παρ' αυτών εκάστοτε δασιλευόμενας δωρεάς υπέρ των Σχολείων ημών, διά τας εν γένει ευποιΐας αυτών, διά την ανόρυξιν φρέατος εν τη Καμπάνα, την διοχέτευσιν εν τη Σχολή ύδατος, την ανέγερσιν εν αυτή κρήνης, την περιτείχισιν του περιβόλου του Παρθεναγωγείου ιδίαις εαυτών δαπάναις, αλλά εξαιρέτως διά την φιλογένειαν, το φιλόπατρι και την μεγαλοδωρίαν των αναλαμβανόντων, ίνα ιδίαις δαπάναις αναγείρωσι Σχολήν των Αρρένων, ης λίαν επείγουσα εστίν η ανέγερσις υπό την επωνυμίαν ΧΑΤΖΕΪΟΣ ΣΧΟΛΗ υπέρ ης καταβάλλουσι το ανωτέρω εν ταις επιστολαίς αναφερόμενον σημαντικόν ποσόν.

Β) Αποφασίζεται ίνα κατ' έτος την ημέραν του Ευαγγελισμού 25 Μαρτίου τελήται μυσταγωγία εν συλλειτούργω υπέρ υγείας και μνήμης αϊδίου των Μεγάλων Ευεργετών κ.κ. Αδελφών Χατζέα.

Γ) ίνα εκφρασθώσι θερμαί και πάνδημοι ευχαριστίαι δι' επιστολής της Εφοροδημογεροντίας προς τους ειρημένους Μεγάλους Ευεργέτας.

Δ) ίνα διά της δημοσιογραφίας εκδηλώση η Κοινότης ημών την χαράν και ευγνωμοσύνην αυτής επί τη γενναία ευεργεσία, ην οι ειρημένοι κύριοι απλέτω χειρί και δασιλεί τη παλάμη χορηγούσιν υπέρ της γενετείρας αυτών και

Ε) ίνα άνω της εισόδου της ανεγερθησομένης Σχολής επί μαρμάρου τεθή η εξής επιγραφή: Αδελφοί Χατζέα η Κοινότης Μαρωνείας Μεγάλοις Ευεργέταις και Ιδρυταίς τήσδε της Σχολής Ευγνωμοσύνης Ένεκεν. Εν Μαρωνεία τη 24η Μαρτίου 1905. Οι Εφοροδημογέροντες...».

Μία ιδιαίτερος πολύτιμη έγγραφη ιστορική πηγή περί της επικρατούσης εκπαιδευτικής καταστάσεως στις εν Δυτική Θράκη Ελληνορθόδοξες Κοινότητες είναι και η εν έτει 1907 υπηρεσιακή έγγραφη «Αναφορά-Έκθεση του Καθηγητού Γυμνασίου Αδριανουπόλεως Χ. Σκαλισιάνου ενεργήσαντος επιθεώρησιν Ελλην. Σχολείων περιοχών Δεδεαγάτς και Γκιουμουλτζίνη», την οποία υπέβαλε αρμοδίως στο εν Αδριανουπόλει Β. Προξενείο.

Στην εν λόγω έγγραφη Αναφορά-Έκθεση του Καθηγητού Χ. Σκαλισιάνου, υπό ημερομηνία 20 Ιανουαρίου 1907, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην εσωτερική εκπαιδευτική λειτουργία των Ελληνορθόδοξων Σχολών Μαρωνείας, στο ωρολόγιο πρόγραμμα, στο επίπεδο του εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς επίσης στις εγγενείς εκπαιδευτικές ελλείψεις και στις αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος και των ακολοθουμένων εκπαιδευτικών μεθόδων κατά την διδασκαλία των μαθημάτων.

Ο Καθηγητής Χ. Σκαλισιάνος διά της γραφής του παρέχει μία αξιόπιστη ιστορική μαρτυρία για την επικρατούσα κοινοτική και εκπαιδευτική κατάσταση στην παλαιά και ιστορική ελληνορθόδοξη κοινότητα Μαρωνείας, την οποία καταγράφει ως εξής: «*Εκ Γκιουμουλτζίνης ανεχώρησα την επομένην διά Μαρώνειαν, ίνα επιθεωρήσω τα εν αυτή σχολεία αφ' ενός, συντελέσω δ' αφ' ετέρου, κατά παράκλησιν της Μητροπόλεως, και εις τον συμβιβασμόν των εκεί δύο κοινοτικών μερίδων, αίτινες ανακηρύζασαι ίδιον ταμίαν εκατέρα και πάντα χαλινόν αποπτύσασαι επέδειξαν ευτελή περιφρόνησιν προς το*

τελευταίον τούτο, καίτοι δεν έχει σχέσιν με τα καθήκοντα του επιθεωρητού των σχολείων, ότι κατώρθωσα εντός ολίγων ωρών, διαλεχθείς ιδία προς ένα έκαστον των προκρίτων των διαμαχομένων μερίδων και είτα προς όλους ομού και υπομνήσας αυτοίς τους κινδύνους του Γένους εκ των εξωτερικών πολεμίων και την εκ των κινδύνων τούτων ανάγκην ομονοίας προς αλλήλους και πειθαρχίας εις τους άρχοντας της Εκκλησίας και του Έθνους, να τείνωσι ούτοι αδελφικήν προς αλλήλους την χείραν και ν' αποστείλωσι προς την Μητρόπολιν έγγραφον, δι' ου εξέφραζον την μετάνοιαν των διά τα γενόμενα και ητούντο ευλαβώς συγγνώμην. Εφ' ω και δι' επιστολής του ο Γεν. Αρχιερ. Επίτροπος με ευχαρίστησε θερμώς.

Την επομένην μετά την επιθεώρησιν των σχολείων, περί ων κατωτέρω, συνεκάλεσα και πάλιν τους προκρίτους εις το σχολείον, ένθα ενώπιον αυτών εξέθηκα εις τους μαθητάς τα δεινοπαθήματα των ομογενών εν Ανατ. Ρωμυλία και Βουλγαρία και παρώρμησα αυτούς εις μίσος αδιάλλακτον κατά των Βουλγάρων. Οι λόγοι μου εκείνοι, οίτινες ύγραναν τους οφθαλμούς των μικρών μαθητών συγκινηθέντων, έσχον ευθύς απήχησιν εν ταις καρδίαις των παρόντων προκρίτων και άμεσον πρακτικόν αποτέλεσμα. Ούτοι συνελθόντες μετ' ολίγον εν τη οικία εν η διέμενον απεφάσισαν αυθορμητώς να προβώσιν αμέσως εις την έξωσιν των δύο Βουλγάρων παντοπωλών, των μόνων Βουλγάρων κατοίκων Μαρωνείας, κηρύσσοντες κατ' αυτών οικονομικόν πόλεμον, και εξέλεξαν προς τούτοις επίτροπον, ίνα περιέλθη την κωμόπολιν από οικίαν εις οικίας και συστήση τοις πάσι να μη αγοράζωσι τίποτε εκ των παντοπωλών των».

Ο Καθηγητής Χ. Σκαλισιάνος ως Πατριαρχικός Επιθεωρητής καταγράφοντας ειδικότερον τα της λειτουργίας του Αρρεναγωγείου της Ελληνορθόδοξου Κοινότητος Μαρωνείας αναφέρει τα κάτωθι: «*Το αρρεναγωγείον Μαρωνείας είναι εξατάξιος αστική σχολή, εν η φοιτώσιν 84 μαθηταί και διδάσκουσι 4 διδάσκαλοι, εν οις και ο Διευθυντής Χρ. Οικονόμου, πτυχιούχος του άλλοτε εν Θεσσαλονίκη Διδασκαλείου. Το σχολείον τουτο εύρον εν οικιρά καταστάσει υπό πάσαν έποψιν. Των μαθητών της Ε' και Στ' τάξεως, εν αις διδάσκει τα Ελληνικά ο Διευθυντής, η ανάγνωσις είναι μονότονος, ξηρά και βεβιασμένη, αι γραμματικά των γνώσεις ατελέσταται, αυτός δ' ο Διευθυντής περιπίπτει εις χονδροειδή σφάλματα εν τε τη ερμηνεία των συγγραφέων και εν τη διδασκαλία του τυπικού. Εν δε τη Ιστορία και Γεωγραφία οι μαθηταί, και μάλιστα των ανωτέρων τάξεων ευρίσκονται εις παντελή αμάθειαν. Το σχολείον κέκτηται πλήρη σειράν ιστορικών και γεωγραφικών χαρτών, της τελευταίας λαμπράς εκδόσεως του Συλλόγου προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, αλλ' άπαντες ούτοι έκείντο εν τινι αιθούση εν κυλίνδροις συνεπτυγμένοι και ασφαλώς δεδεμένοι, εκ δε του αφθόνου κονιορτού, όστις επεκάθητο επ' αυτών, ηδύνατο τις να εικάση ότι ουδέποτε εχρησιμοποιήθησαν. Ο Διευθυντής, επί τη ερωτήσει μου διατί οι χάρται ούτοι κατεδικάσθησαν εις αχρηστίαν, «ίνα μη φθείρωνται» μοι απήντησεν, ενώ οι μαθηταί του, εξεταζόμενοι εν τη ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, ον εθεώρει αναγκαίον να διδάσκη, παραλείπων όλως την του Μεσαιωνικού Ελληνισμού και την του αγώνος, και διηγούμενον εν ασυναρτησία και όλως μηχανικός λεπτομερείας του μεταξύ Κορινθίων και Κερκυραίων πόλεμου, ηγνόουν που κείται η Κέρκυρα, την δε Κόρινθον εξήτουν να εύρωσιν επί του χάρτου, όστις κατ' εντολήν μου και προς έκπληξιν των μαθητών εξετυλίχθη, εν τη Μακεδονία».*

Ο Πατριαρχικός Επιθεωρητής Χ. Σκαλισιανός αναφερόμενος στο επίπεδο του διδακτικού προσωπικού του εν Μαρωνεία Αρρεναγωγείου, με λόγο αληθείας και αντικειμενική κρίση, γράφει: «*Ο εν λόγω Διευθυντής διδάσκει επί 17 όλα έτη, διευθύνει δε την σχολήν Μαρωνείας επί 9 ήδη συνεχή έτη και λαμβάνει ετήσιον μισθόν λίρας 48. Έχει*

νομφευθή εν Μαρωνεία προ πολλού και έχει συνδεθή με τον τόπον τόσο στενώς, ώστε νομίζω αδύνατον να πεισθή η κοινότης να τον απολύση της υπηρεσίας, αφού άλλως τε πληρώνεται αποκλειστικώς παρά της κοινότητος, καθώς και όλον το προσωπικόν των σχολείων Μαρωνείας. Μη υποστάς ουδένα μέχρι τούδε έλεγχον παρ' ουδενός, ουδέ φοβούμενος τοιούτον εν τω μέλλοντι, δεν εθεώρησε και αναγκαίον να μοχθήση υπέρ της μορφώσεως των τέκνων της Πατρίδος του, αφού άλλως τε και ανεπαρκώς πληρώνεται και οι μόχθοι του, εάν εμόχθει, ουδέποτε παρ' ουδενός έμελλον ν' αναγνωρισθώσι. Θα εξετέλει όμως το καθήκον του κάλλιον και θα ήτο όλως αλλοία η κατάστασις του σχολείου του, εάν εγνώριζεν ότι έμελλε ποτέ να εξελεγχθή η εργασία του παρ' ανδρός ειδικού και τούτο φαίνεται εκ της κατά το διήμερον διάστημα της εν Μαρωνεία διαμονής μου συμπεριφοράς με άμα τη αφίξει μου, προσεπάθει να προκαταλάβη την περί του σχολείου του κρίσιν μου, διά διαφόρων μικρολόγων προφάσεων, ύστερον δε μετά την επιθεώρησίν μου, αφού επείσθη ότι απεκαλύφθη τέλεον η παντελής αμάθεια των μαθητών του και η οκνηρία του, έσπευσεν εις την οικίαν μου, ίνα μοι ομολογήση μετ' αισχύνης το δίκαιον των πικρών παρατηρήσεων, ας απηύθυνα αυτώ ιδιαιτέρως και να με διαβεβαιώση μετά μετανοίας ειλικρινούς ότι εις το μέλλον θέλει εκτελέσει το καθήκον του συμφώνως προς τας οδηγίας μου, των οποίων τας πλείστας αυτός διά των ερωτήσεών του προεκάλεσεν. Εκ τούτου εσχημάτισα την πεποίθησιν ότι όντως εις το μέλλον θέλει εργασθή ευσυνειδητότερον και διά τας οδηγίας, ας έλαβεν, ως προς τον τρόπο της διδασκαλίας των διαφόρων μαθημάτων και της συντάξεως του προγράμματος, μάλιστα διά τον φόβον μελλούσης επιθεωρήσεως, ην επέσεισα κατ' αυτού αναχωρών.

Εκ των τριών άλλων διδασκάλων του σχολείου μόνον ο γηραιός Δημ. Σακελλαρίου φαίνεται εκτελών καλώς το καθήκον του, οι δε δύο άλλοι, Σωτ. Νικόπουλος και Πασχ. Χ(ατζη)Ιωάννου, οίτινες και ως ιεροψάλται χρησιμοποιούνται, φαίνονται απασχολούντες μόνον τους μαθητάς, ίνα μη αργώσιν, αλλά δεν διδάσκουσι, διότι, ως και αυτοί ομολογούσιν, είναι αγράμματοι.

Το οικοδόμημα, εν ω λειτουργεί το σχολείον, ον υπ' ενοίκιον, είναι σαθρόν και πεπαλαιωμένον και εν όλως ακαταλλήλω θέσει, ευτυχώς την έλλειψιν ταύτην πληρούσι μετ' ου πολύ οι ευεργέται της κοινότητος αδελφοί Χαντζέαι, ανεγείροντες ίδια δαπάνη εν θέσει περιβλέπτω μεγαλοπρεπές οικοδόμημα, ου τα θεμέλια έχουσιν ήδη τεθή».

Όσον αφορά την λειτουργία των εν Μαρωνεία συστεγαζομένων λοιπών εκπαιδευτηρίων, ήτοι του Νηπιαγωγείου και του Παρθεναγωγείου, καθώς και το επίπεδο του διδακτικού προσωπικού τους, ο Καθηγητής Χ. Σκαλισιάνος αναφέρει ότι: «Εν τω Νηπιαγωγείω και Παρθεναγωγείω, άτινα λειτουργούσιν ηνωμένα εν τω αυτό καταστήματι, διδάσκουσι αι αδελφαί Δ(εσποινίδες) Αύρα και Κατ. Κλεάνθους, απόφοιτοι του εν Φιλιππουπόλει Ζαριφείου, λαμβάνουσαι αμφοτέραι μισθόν λίρας 50. Το παρθεναγωγείον είναι τετρατάξιον και, αν και η εν αυτό εργασία δεν είναι άμεμπτος, εν τούτοις παραβαλλομένη προς την εν τω αρρεναγωγείω, φαίνεται πολλώ πρακτικότερα και καρποφοροτέρα. Αι μαθήτριά της Γ' τάξεως επί παραδείγματι, ένθα διδάσκει τα Ελληνικά η Διευθύντρια Δ(εσποινίς) Αύρα, αναγιγνώσκουσι λογικώτερον και φυσικώτερον ή οι της Δ' τάξεως, ένθα διδάσκει ο Χρ. Οικονόμου».

Ο Πατριαρχικός Επιθεωρητής Καθηγητής του Γυμνασίου Αδριανουπόλεως Χ. Σκαλισιάνου ως εν κατακλείδι της εγγράφου υπηρεσιακής Αναφοράς-Εκθέσεώς του προς το εν Αδριανουπόλει Β. Προξενείο αξιολογώντας με τον πλέον μελανό τρόπο την εκπαιδευτική και εν γένει διχαστική ενδοκοινοτική επικρατούσα κατάσταση στην παλαιά και ιστορική ελληνορθόδοξη κοινότητα Μαρωνείας γράφει τα κάτωθι: «Γενικώς δ' ειπείν η εκπαίδευσις

εν Μαρωνεία διατελεί εν μεγίστη καταπτώσει. Κυρία δ' αιτία τούτου, νομίζω, είναι η φειδωλία, μεθ' ης αγωνίζεται να συντηρήση τα σχολεία η Κοινότης ως εκ της οποίας φειδωλίας μη παρέχουσα εις τους διδασκάλους μισθούς ανεκτούς αδυνατεί να εύρη ανεκτούς τοιούτους. Μόλις 200 λίρας δαπανά κατ' έτος εις το διδάσκον προσωπικόν των σχολείων της. Ενώ κοινότης οία η της Μαρωνείας, αριθμούσα υπέρ τα 2000 κατοίκων, εύπορος, αμιγώς ελληνογενούς στοιχείου και έχουσα τόσους πλουσίους συμπολίτας εις το εξωτερικόν, ηδύνατο να διαθέτη πολλώ μείζον ποσόν διά την εκπαίδευσίν της.

Ατυχώς όμως αι μικρολόγοι προς αλλήλους έριδες των εκάστοτε διαχειριζομένων τα κοινά και η ουχί έντιμος τούτων διαχείρισις, εξ ου και ψιθύρους ήκουσα περί ιδιοποιήσεως υπό πρώην ταμίου χρημάτων παρά Μαρωνιτών του εξωτερικού αποσταλέντων διά τας ανάγκας της πόλεως, εγένοντο αφορμαί εις το να δυστροπώσι μεν οι πολίται περί την πληρωμήν των διδάκτρων, να δυσπιστώσι δ' οι του εξωτερικού πλούσιοι Μαρωνίται να έλθουσιν αρωγοί χρηματικώς εις την πατρίδα των.

Δι' ο καλόν θα ήτο, νομίζω, ίνα αρμόδιαι Προξενικαί Αρχαί έπειθον τους εν Κωνσταντινουπόλει αδελφούς Χαντζέας ή άλλους εν Αιγύπτω πλουσίους Μαρωνίτας, όπως είτε δι' ετησίων εράνων είτε άλλως πως προικοδοτήσωσι την γενέτειραν αυτών δι' ετησίας προσόδου 100 τουλάχιστον λιρών, δι' ων, προστιθεμένων εις τας 200, ας παρέχει η κοινότης, θα ήτο δυνατόν ν' αποκτήσωσι τα σχολεία ταύτα διδακτικόν προσωπικόν αντάξιον του προορισμού του. Ίνα δε αρθή η δυσπιστία από των μελλόντων τούτων δωρητών, τολμώ να συστήσω, όπως εξευρεθή τρόπος, καθ' ον χωρίς να θιχθή η φιλοτιμία της κοινότητος, ν' ανατεθή η της επιχορηγήσεως ταύτης διαχείρισις και ο διορισμός του διδακτικού προσωπικού εις την εν Αθήναις επί της των εξωτερικών εκπαιδεύσεως Επιτροπήν, ήτις είναι η μόνη αρμόδια προς τούτο, ούτω δε θέλει εκλείψει και η σπουδαιότερα αφορμή σκανδάλων, άτινα συνήθως γεννώνται εκ των παρά των κοινοτήτων γενομένων μεταβολών επί του προσωπικού των σχολείων».

Υ.Γ.: Το παρόν ιστορικό κείμενο αφιερούται ευλαβώς στην ιερά και άληστο μνήμη των κατά καιρούς φιλοπρόδων, φιλογενών και φιλοπάτριδων ευεργετών και δωρητών της ιστορικής και παλαιφάτου Ελληνορθοδόξου Κοινότητος Μαρωνείας.